

Takács Ferenc

Dús 75

➔ Dús László jubileumi kiállítása a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Egybegyűlteket!
Fel-felrémlő gyerekkori emlékeim között van egy kartonpapír-doboz, amelyet édesanyám a kamrában a stélázi legfelsőbb polcán tárolt. A doboz az Egyesült Államokból érkezett, de nyomtatott felirata magyar nyelvű volt. „Az amerikai nép ajándéka – vagy adománya? – a magyar népnek” – ez állt a dobozon, egy vörös-kereszt-embléma társaságában. 1956 telén érkezett – a dán vaj és a svájci csokoládé mellett ezekben az amerikai dobozokban is élelmiszer volt, evvel segítéyzték a levert forradalom után a lakosságot.

A mi dobozunkban tejpor volt, mégpedig az akkoriban nálunk még nem létező műanyag-fóliába csomagolva, az ugyanígy ismeretlen

vákuum-záras technikával. Miközben fogyott a tejpor, és újabb és újabb műanyagzacskók jutottak a hulladék sorsára, mi, gyerekek, különös felfedezést tettünk. Ha a kidobásra váró műanyag-fóliából egy jó darabot a szájunkba vettük és rágni kezdtük, az eleinte kemény és szilárd anyag a kellő türelemmel végzett rágástól idővel megpuhult, elasztikusá vált, s csodák csodájára igazi rágógumiként kezdett viselkedni: lehetett belőle hosszú fonalat húzni, vagy buborékká fújni, hogy elpukkanjon. Osz-tálytársaim rákaptak a dologra, szorgalmasan rágógumivá rágták a fóliát, a rágógumit meg rághatták tovább, immár rágógumiként. Egy baj volt vele: olyan volt, mint a kémiakönyvben a víz. Színtelen volt, szagtalan volt, átlátszó volt

Enteriőr Dús László kiállításáról

– és persze nem volt semmi íze. De mégiscsak rágógumi volt, mégpedig saját készítésű – és akkor még Magyarországon sehol sem lehetett rágógumit kapni.

Hogy miért idézem most fel ezt a furcsa emléket ilyen hosszan és részletesen, arra Dús László itt kiállított alkotásai adnak alkalmat. Többek között avval adnak alkalmat, hogy egyikükön a sokfelől származó ilyen-olyan anyag-darabkák között ott van egy ilyen amerikai segélycsomag dobozának az előlapja, a felirattal és az emblémával. A kidobásra ítélt papírhulladék valahogy elkerülte sorsát, holt anyagból, értéktelen és használhatatlan szemétből most – mondjuk így, némi pátosszal – új életre kelt, új szerepkörben. Egy műalkotás része lett, a művész átalakító beavatkozása mintegy felemelte a szemétdombrol, ahol hasztalanul és használhatatlanul

hevert, és megtette az esztétikai élmény hordozójának. Tejpor vagy szárazbab helyett immár esztétikai élményt közvetít.

Ez a történet, a tejporos doboz és a rágógumi históriája, általában is jól példázza az itt látható képek – vagy felületek, falak, építmények inkább? – létrejöttét, működését és hatását. Dús László felületeire és falaira kidobásra ítélt, többé már nem használható tárgyak kerülnek fel – elrendeződésüket pedig az alkotói akarat önkénye szabja esetlegesre. A felületek gyakran rétegeltek: újabb hulladék takarja el vagy takarja ki a korábban felhordottakat. A felületek alapszintje szintén a hulladék és a szemét világából vétetett. Az elszemetesedő és romosodó nagyváros fotografikusan rögzített látványa ez: porló, bepiszkolt, málló vakolatú, értelmetlen firkákkal borított falak és palánkok sejlenek fel a képek mélyén vagy legalján. Dús tudatosan vadászik ezekre a látványokra. Mint maga írja:

Rendszeres gyűjtőútjaimon fantasztikus dolgokat találok az utcákon, bármerre is járok. New Yorkban, Budapesten, Rómában, Los Angelesben vagy akár Zalaegerszezen kész Dús-művekkel vannak tele a járdák, a házfalak, a zegzugok, csak le kell fényképezni őket. Mindenütt gyűjtöttem csodálatosan rothadó, elkorhadt postaládákat, fekete szurokkal lefröcskölt hirdetőoszlopokat, letépett plakátok alól előcsillanó alsó rétegeket, rozsdás kerítéseket, málló falakat, hirtelen feltűnő új képeket és történéseket – mígnem rátaláltam egy fantasztikus területre a Melrose Avenue-n, LA-ben. (...) Lefestett fakerítés mélyfekete plakátokkal, állványok geometrikus szerkezete – csak néhány plakátot téptem le, hogy javítsak a kompozíción, és egyszer csak önálló saját művemmel találtam szemben magam, ami nagy izgalommal töltött el.

Az elmúlt fél évszázad avantgárd és kísérletező művészetét ismerők nyilván észlelik, hogy ezeknek a szavaknak és a bennük kifejezésre jutó művészi magatartásnak nagyon sok köze van ahhoz, amit a művészeti kritika pop artnak nevez. Amikor zalaegerszegi pályakezdését követően Dús László a hetvenes évek elején letelepedett az Egyesült Államokban, az ottani és akkori művészeti terep egyik legfontosabb irányzata volt ez a talált tárgyakat, a mindennapi élet képi ikonjait és tárgyi elemeit „felgyűjtő” és gyakran változatlan formában képtári közszemlére bocsátó alkotói módszer. Képviselői tudatosan törekedtek a művészet és nem-művészet közötti határvonalak elmosására vagy felfüggesztésére. Műveik azt sugallták, hogy bármi lehet műalkotás, akár a legtriviálisabb

hétköznapi tárgy is, csupán ki kell emelni eredeti környezetéből és áthelyezni a művészeti környezetbe – miközben persze a talált tárgyak megőrzik eredeti szerepkörüket is, amivel folyvást kimutatnak a művészeti szférán kívülre, visszautalnak a nem-művészet világára.

Nyilvánvaló, hogy Dús László itt látható munkái evvel az alkotói felfogással és módszerrel tartják a rokonságot. Ám ez, ahogy mondani szokás, csupán az érem egyik oldala. A művész Amerikában az akkori idők egy másik igen jelentős irányzatával is találkozott. Ez volt az ötvenes években induló absztrakt expresszionizmus, amelynek alapállása minden tekintetben a pop art ellentéte volt. A kép semmiképpen se utaljon semmi rajta kívül található valóságelemre, ne idézzen fel semmiféle természeti látványt, szigetelje el magát, mégpedig áthatolhatatlanul, mindattól, ami a képen kívül található. Legyen szigorúan önreferenciális, azaz színei, formái és vonalai kizárólag egymásra utaljanak és egymáshoz viszonyuljanak a vásznon.

Az is nyilvánvaló, hogy Dús László munkái evvel a felfogással is tartják a rokonságot. Egyik

korábbi írásomban a textúra művésznének neveztem őt. Olyan művésznék, akinek a képein az innen-onnan összeszedett, egymásra és egymás mellé ragasztott anyagok, melyeket a művész nagyvonalú beavatkozással még felül is fest és részben elfed, sajátosan önreferenciális felületet vagy látvány-szövetet alkotnak. Olyan felületet, amelynek a telítetten érzéki látványa mintegy letiltja, s mindenképpen feleslegessé teszi a külsődleges jelentésekkel és naturalisztikus olvasatokkal operálni próbáló befogadói igyekezetet. Dús László művészetében a pop art módszertana páratlanul izgalmas és művészileg nagyon nagy értéket produkáló színváltozóson esik át: felszámolódik, és tiszta texturalitássá alakul át. Viszont paradox módon történik mindez. A kérdés megmarad: mennyire „tisztá” ez a texturalitás, mennyire képes leválni a látvány a talált anyagok önmaguk eredetére és életbeli használatára tett utalásairól. Vagy talán nem is akar *egészen* leválni: mindaz, amit látunk, valóságos kartonpapír, valóságos falakról és graffitikről készült fénykép, valóságos hulladék, amely valami képen kívülinek a szemetje. Egyben és egy-

Enteriőr Dús László
kiállításáról

szersmind mindennek a felfüggesztése, tiszta és csupán önmagára utaló, zárt művészeti rend és szerkezet.

Egy korábbi alkalommal, Dús Lászlónak a kétezres évek derekán készült nyomatairól szólván, a kortárs világot voltaképpen elfogadó, annak zagyva és csiricsáré látványaiban gyönyörködni képes, életigenlő művésznek neveztem a nyomatok alkotóit. Legújabb művei, az itt látható munkák arra készítetnek, hogy valamelyest igazítsak ezen a véleményemen. Az összehatás most ugyanis jóval kevésbé felhőtlen és örömteli. A textúra ezúttal keményebb és darabosabb, az érzéki varázst komor és kétkedő, sőt egyenesen fenyegető sugallatok színezik – vagyis hát sötétítik. De a szint változatlan: a most hetvenöt éves művész ebben a – mondjuk így – karkai modorban is nagyot alkotott.

Befejezésül visszakanyarodnék a tejporos dobozhoz. Kissé frivolan eljátszanék a felirattal: „Az amerikai nép ajándéka a magyar népnek”. Úgy gondolom, hogy Dús László maga is ilyen ajándék. Egyrészt valóban az amerikai nép ajándéka a magyar népnek: a művész az Egyesült Államokban ébredt művészi öntudatra, az ottani művészeti környezettől megihletve alkotta meg életművének jelentős részét, hogy azután hazahozza mindezt, önmagát is, művészetét is. Ezért persze fordítva is igaz a felirat: Dús László a magyar nép ajándéka az amerikai népnek,

művészete a kortárs amerikai kultúrát gazdagítja. Hogy a kettő milyen viszonyban van egymással, hogy feloldható-e a helyzet, amelyben Dús László, ha Amerikában van, magyar vendég, ha pedig Magyarországon, akkor amerikai; hogy miként oldható meg Dús László újrachonosítása, hogy mikor lesz végre Dús László a magyar nép ajándéka a magyar népnek, ehhez most egy pazar kiállítású monografikus feldolgozás nyújt segítséget. Hajdu István, a kiváló műkritikus és szerkesztő jegyzi a könyvet, amelyet a Keresztury Dezső Városi Művelődési Központ jelentetett meg. Terjedelmes és rendkívül tartalmas tanulmányban tekinti át Dús László munkásságát. Elsőrangú szakmunka, hajlékony és követhető esszé-nyelven. Hajdu idézeteinek és utalásainak bősége és színvonala egyaránt nyilvánvalóvá teszik: Dús László a világ művészeti élvonalába tartozik. Ugyanezt bizonyítja a Dús-műveket bemutató, rendkívül gazdag és nagyszerűen reprodukált képanyag, amely Lapos László könyvtervezői géniuszát dicséri.

Én szeretném, ha valamiféle mérföldkő lenne ez az album, szeretném, ha mindenkit meggyőzne arról, hogy nincs semmi kétség: mostantól fogva Dús László elsősorban a magyar nép ajándéka – a magyar népnek.

A szöveg a 2016. június 15-i megnyitó szerkesztett változata.

